

dr. öğr. üyesi ali rıza kanaç (sorumlu yazar|corresponding author)
karabük üniversitesi, safranbolu fethi toker güzel sanatlar fakültesi, geleneksel türk sanatları bölümü
alirizakanac@karabuk.edu.tr orcid: 0000-0002-6818-5692

TOULOUSE-LAUTREC LİTOGRAFİLERİNDE FİGÜR: JANE AVRIL ÖRNEĞİ

araştırma makalesi|research article
başvuru tarihi|received: 28.12.2024 kabul tarihi|accepted: 16.06.2025

ÖZET

19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarındaki Paris'in sanat ve eğlence hayatını çalışmalarına yansıtan Henri de Toulouse-Lautrec'in eserleri, dönemin toplumsal ve kültürel dinamiklerini yansıtmaktadır. Bu makale, sanatçının eserlerinde kadın figürlerinin sanatsal ve toplumsal boyutlarını ele almayı amaçlamakta; özellikle dansçı Jane Avril'in temsilini merkeze alarak, eğlence kültürü ile sanat arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Çalışmada, Henri de Toulouse-Lautrec'in litografi tekniğiyle ürettiği eserlerde kadın figürünün temsili, özellikle Jane Avril örneği üzerinden analiz edilmiştir. Nitel araştırma yöntemine dayalı olarak yürütülen bu incelemede, sanatçının litografileri ikonografik ve betimsel analiz yöntemleriyle ele alınmış; figürlerin biçimsel özellikleri, duruşları, mekân ilişkileri ve ifadeleri üzerinden yorumlanmıştır. Jane Avril'in Lautrec'in eserlerindeki zarafet, enerji ve kendine özgü karakteriyle tasviri hem bireysel özelliklerini hem de dönemin atmosferini yansıtan güçlü bir anlatı sunmaktadır. Sanatçının Avril ile olan yakın ilişkisi, bu temsillerin derinliğini artırmış ve sanatsal üretimine etki etmiştir. Bu çerçevede yapılan eser analizleri, Lautrec'in kadın figürlerini yalnızca estetik bir unsur olarak değil, aynı zamanda toplumsal anlatının bir aracı olarak ele aldığını ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, makale, 19. yüzyıl sonu Paris'inin eğlence kültürünü sanatçının eserleri üzerinden değerlendirirken, Lautrec'in özgün sanat anlayışını toplumsal bağlamda konumlandırmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Litografi, Figür, Tasarım, Afiş, Baskiresim

FIGURE IN TOULOUSE-LAUTREC'S LITHOGRAPHS: THE CASE OF JANE AVRIL

ABSTRACT

Henri de Toulouse-Lautrec's works, reflecting the art and entertainment life of late 19th and early 20th-century Paris, encapsulate the social and cultural dynamics of the period. This article aims to address the artistic and social dimensions of female figures in the artist's works; it examines the relationship between entertainment culture and art, focusing especially on the representation of the dancer Jane Avril. In the study, the representation of the female figure in Henri de Toulouse-Lautrec's works produced with the lithography technique is analyzed, especially through the example of Jane Avril. In this qualitative research, the artist's lithographs are analyzed through iconographic and descriptive analysis methods and interpreted through the formal characteristics, postures, spatial relations and expressions of the figures. The depiction of Jane Avril in Lautrec's works, with her grace, energy and distinctive character, presents a powerful narrative that reflects both her individual characteristics and the atmosphere of the period. The artist's close relationship with Avril increased the depth of these representations and influenced his artistic production. The analysis of the works in this framework reveals that Lautrec treated female figures not only as an aesthetic element but also as a tool of social narrative.

Keywords: Lithography, Figure, Design, Poster, Printmaking

EXTENDED ABSTRACT

Introduction	Henri de Toulouse-Lautrec stands as a significant figure in the history of art, renowned for his vivid depictions of Parisian art and entertainment life during the late 19th and early 20th centuries. His works not only documented the vibrant nightlife of Paris but also reflected the social and cultural dynamics of the period. Employing the lithography technique, Lautrec focused extensively on female figures, portraying them as both aesthetic elements and tools for social and cultural narratives. The cabarets, entertainment venues, and nightlife of Paris were pivotal inspirations for his art, and he skillfully captured the essence of these spaces and the values they represented. Lautrec's innovative use of lithography, a printing method that allowed for mass production, enabled his art to reach a broad audience while retaining its aesthetic depth. By blending lithography with traditional painting techniques, he elevated poster art to an artistic level. This study examines the artistic and social dimensions of female figures in Lautrec's works, with particular attention to his muse, the dancer Jane Avril. It also explores how Lautrec's approach to art contributed to understanding the broader social and cultural structures of his time.
Purpose and scope	This study aims to analyze the artistic, social, and cultural dimensions of the female figures in Henri de Toulouse-Lautrec's works, focusing primarily on the posters he created using lithography. The research seeks to understand how these representations of women reflect the entertainment culture of late 19th-century Paris and contribute to shaping social identities. Female figures, particularly dancers, singers, and actresses, occupy a central place in Lautrec's works, not only as symbols of beauty but also as reflections of the social structures and cultural values of the era. The study focuses on the representation of Jane Avril, a prominent dancer and one of Lautrec's frequent subjects, as a lens through which the relationship between art and society can be examined. Avril's unique story, her rise from a challenging childhood to becoming an icon of Parisian nightlife, is emblematic of the cultural narratives Lautrec sought to convey. By examining the social meanings embedded in these representations, the study highlights Lautrec's ability to use art not only for aesthetic purposes but also as a medium for social commentary. This approach contributes to the understanding of Toulouse-Lautrec's artistic language and its broader social and cultural implications.
Method	This research adopts qualitative methods to analyze Toulouse-Lautrec's works in depth. Qualitative analysis is particularly suitable for exploring the rich visual and cultural meanings embedded in his art. The study involves a combination of literature review, content analysis, and contextual evaluation to understand the interplay between the visual elements of his works and their social context. Through content analysis, the study examines the techniques Lautrec employed, the composition of his works, and the social roles of the figures he depicted. Particular attention is given to the lithography technique, its historical development, and its use by Lautrec to achieve both artistic and commercial goals. Additionally, art historical literature is employed to situate Lautrec's work within the broader context of 19th-century Parisian culture and the evolution of modern art. The study also investigates Lautrec's use of flat color fields, distinct contours, and other stylistic influences, such as Japanese ukiyo-e art. By analyzing these elements, the research reveals how Lautrec's art bridged the gap between aesthetic innovation and cultural commentary. This method provides a framework for understanding the multilayered meanings of the female figures in Lautrec's works and their significance within the cultural and social fabric of the period.
Findings and conclusion	The study reveals that Henri de Toulouse-Lautrec's portrayal of female figures holds significant social and cultural meaning, transcending aesthetic representation to reflect individual and societal contexts. Jane Avril, a frequent subject in Lautrec's works, exemplifies this duality through her elegance, energy, and distinct style. In the poster "Divan Japonais," Avril's poised depiction captures both her personal artistry and the vibrant essence of nightlife in Paris, France. Lautrec's mastery of lithography, inspired by Japanese ukiyo-e art, facilitated the mass production of visually striking posters. By utilizing flat color fields and bold contours, he transformed commercial art into an elevated artistic medium that effectively conveyed movement and emotion. Additionally, the placement of female figures in Lautrec's works offers insights into the period's social structure, exploring themes like social status and modernization. These figures serve as cultural symbols and focal points, emphasizing the evolving roles of women in Parisian society. Henri de Toulouse-Lautrec's works provide a vivid window into the art and entertainment life of late 19th-century Paris while offering a deeper understanding of the social and cultural dynamics of the period. His innovative use of lithography not only brought aesthetic sophistication to poster art but also ensured its accessibility to a broad audience. Figures such as Jane Avril, depicted with elegance and individuality, serve as powerful narrative tools that encapsulate both personal stories and societal values. The study concludes that Lautrec's representations of women, particularly those from the entertainment world, were instrumental in reflecting and critiquing the cultural norms of his time. By blending artistic innovation with social commentary, Lautrec's works transcend decorative art and become rich cultural artifacts. His inspiration from Japanese ukiyo-e art and his focus on movement and emotion further underline the modernity of his approach. As a contribution to the field, this research underscores the importance of examining Lautrec's art not only from an aesthetic perspective but also within its broader social and cultural context. Future studies may benefit from exploring the role of poster art and lithography in shaping cultural narratives and comparing Lautrec's work with that of other artists of his era. By doing so, scholars can further illuminate the complex interplay between art, society, and modernity in the late 19th century.

Keywords: Lithography, Figure, Design, Poster, Printmaking

GİRİŞ

Sanat tarihi boyunca farklı dönemlerde gelişen sanat akımları, teknik yenilikler ve bireysel sanatçı yaklaşımları, sanatın biçimsel ve içeriksel dönüşümünde belirleyici rol oynamıştır. Bu tarihsel süreç içerisinde bazı sanatçılar, yalnızca dönemin estetik anlayışına katkıda bulunmakla kalmamış, aynı zamanda kendi özgün tarzlarıyla sanat tarihinde kalıcı bir etki bırakmıştır. Bu bağlamda, 19. yüzyıl sonları ile 20. yüzyıl başlarında etkin olan Art Nouveau akımı, dekoratif nitelikleri ve doğadan ilham alan çizgisel estetiğiyle dikkat çekerken, grafik sanatlar ve afiş tasarımı alanında da köklü bir dönüşüm yaratmıştır. Bu dönemin özgün ve yenilikçi isimlerinden biri olan Henri de Toulouse-Lautrec, özellikle litografi tekniğiyle ürettiği afişlerde yalnızca sanatsal değil, aynı zamanda sosyokültürel temsillere de yer vererek sanat ile gündelik yaşam arasında güçlü bir bağ kurmuştur.

Sanat dünyası, her dönemde farklı akımlar, teknikler ve sanatçılarla şekillenmiştir. Bu çeşitlilik içinde bazı sanatçılar, kendilerine özgü tarzları ve yenilikçi yaklaşımlarıyla öne çıkarak, sanat tarihine kalıcı izler bırakmıştır. Bu sanatçılardan biri de Henri de Toulouse-Lautrec'tir. 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında Paris'in sanat ve eğlence hayatının vazgeçilmez bir parçası olan Lautrec, litografi tekniğiyle yaptığı afişlerle adını duyurmuştur. Onun eserlerinde sıkça karşılaşılan kadın figürleri, sadece estetik bir unsur olmanın ötesinde, dönemin toplumsal ve kültürel dinamiklerini de yansıtmaktadır. 19. yüzyıl sonlarından itibaren endüstri ve teknoloji alanındaki gelişmeler sanata doğrudan veya dolaylı yoldan etki etmiş bu kapsamda sanatçılar da eser üretimlerinde bu gelişmelerden faydalanmıştır. Fotoğraf makinası da resim sanatına etki eden önemli buluşlardan biri olmuştur. Fotoğrafın icadı, imge üretiminde bir dönüm noktası olmuş, litografi tekniği ise afiş tasarımında "yazı ağırlıklı tasarımlardan renkli, homojen ve imgeye dayalı dekoratif tasarımlara geçiş" sağlamıştır. Reklamcılık ve büyük boyutlu afişler, tüketim kültürüne hizmet ederken litografinin önemli bir uygulama alanı haline gelmiştir (Kırca, 2024: 43).

Lautrec'in eserlerinde kadın figürleri, yalnızca görsel bir güzellik unsuru olarak değil, aynı zamanda 19. yüzyıl sonu Paris'inin toplumsal yapısını ve kültürel atmosferini yansıtan önemli göstergeler olarak ortaya çıkar. Diğer bir yandan bu figürler Paris'in gece hayatının vazgeçilmez unsurları olan dansçılar, şarkıcılar ve aktrislerdir. Bu kadınlar, sadece sahne üzerinde değil, aynı zamanda sosyal hayatta da önemli roller üstlenmiştir. Lautrec'in eserlerinde, bu kadınların günlük yaşamları, duygusal dünyaları ve toplumsal statüleri ustalıkla işlenmiştir. Sanatçının eserlerinde yer alan kadın figürlerinin arasında zarafeti, enerjisi ve karakteristik duruşlarıyla öne çıkan Paris'in en ünlü dansçılarının biri Jane Avril'dir. Avril, sadece bir dansçı olarak değil aynı zamanda bir sanat eseri olarak betimlenmiştir. Toulouse-Lautrec'in litografiyle gerçekleştirdiği Jane Avril afişleri, yalnızca görsel bir tanıtım işlevi görmekle kalmaz, aynı zamanda Avril'in sahne kimliğini ve bireysel karakterini yansıtmaya yönelik derinlikli bir sanat anlayışının ürünüdür. Lautrec, Avril'in zarafet ve enerji arasındaki dengesini, dans figürlerindeki akışkanlığı ve ritmi vurgulayan çizgisel üslupla ifade ederken, onun ince fiziğini dönemin idealize edilmiş kadın imajlarından uzak, kişisel özelliklerini öne çıkaracak biçimde betimlemiştir. Bu temsil biçimi, sanatçının figürlere yaklaşımında gözlemlenen insani ve samimi bakış açısının bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

Lautrec'in litografi tekniğini kullanması, sadece estetik bir tercih değil, aynı zamanda bir anlatım biçimidir. Litografi sayesinde elde edilen yumuşak geçişler ve zengin renk tonları, Jane Avril'in hareketli ve canlı sahne performanslarını izleyiciye hissettirmiştir. Özellikle kırmızı, sarı ve yeşil gibi parlak renklerin kullanımı, afişlere hem çekicilik kazandırmış hem de dansçının sahne üzerindeki enerjisini vurgulamıştır. Lautrec, renklerin etkisini güçlendirmek için detaylardan çok kompozisyonun genel dengesine odaklanmış, bu da afişlerin dekoratif ve çağdaş görünümünü desteklemiştir. Sanatçının Jane Avril'i betimleme tarzı, aynı zamanda dönemin tüketim kültürüyle de yakından ilişkilidir. Litografiyle hazırlanan afişler hem birer sanat eseri hem de birer reklam aracı olarak Paris sokaklarını süslerken, dansçıların ve şovların popülaritesini artırmıştır. Jane Avril, bu afişlerde sadece bir dansçı değil, aynı zamanda bir ikon haline gelmiş ve

halkın hafızasında eşsiz bir yer edinmiştir. Lautrec, onun zarafetini, bireyselliğini ve sahne üzerindeki karizmasını görsel bir dille kitlelere aktararak, modern reklamcılığın temellerinden birini atmıştır. Bu eserler, sadece Jane Avril'in değil, aynı zamanda Paris'in canlı gece hayatının ve Montmartre'in sanatsal atmosferinin de birer belgesidir. Lautrec'in, sahne arkasında dansçıları ve performans öncesi hazırlıkları gözlemleyerek elde ettiği detaylar, eserlerinde gerçekçi bir perspektif sunar. Bu durum, onun çalışmalarını, sıradan birer tanıtım materyali olmaktan çıkarak dönemin ruhunu yansıtan sanatsal belgeler haline getirmiştir. Jane Avril gibi figürlerin, Lautrec'in eserlerindeki merkezi rolü hem bireysel hikayeleri hem de bu hikayelerin daha geniş bir kültürel bağlama oturtulmasını sağlamıştır.

Temel Kavramlar ve Sanatsal Bağlam

Almanların *Jugendstil* Fransızların ise *Art Nouveau* olarak adlandırdıkları ve gençlik üslubu olarak ortaya çıkan akım başlangıçta dünya çapında etkili olmuştur (Turani, 2010: 568-569). Dünya genelinde farklı örnekleri ile yaygınlaşmaya başlayan bu sanat akımı sanatın yeniden bir anlam kazanmasını sağlamak amacıyla resim, heykel ve mimari gibi alanlarda etkili olmuştur. 1895'te William Morris'in uluslararası olmasında öncü olduğu güzel sanatlar ve zanaatkarlar hareketinin izlediği yol olan modern olanın kucaklanması fikri bu dönemde ortaya çıkmış ve tüm Avrupa'yı etkilemiştir (Bell, 2009: 367-368).

19. yüzyılın sonu, yüzeyle refah ve huzur dönemi gibi görünse de birçok sanatçı ve yazar, toplumun beğendiği sanat anlayışına karşı hoşnutsuzluk içinde olduğu görülmüştür. Mimari, bu eleştirilerin başlıca hedefi olmuş, işlevsellikten uzak, yüzeysel ve tarihi üslupların taklitlerine dayalı bir hâle gelmiştir. Özellikle İngiltere'de, John Ruskin ve William Morris, seri üretimin el sanatlarını değersizleştirmesine tepki göstererek sanat ve zanaatta bir reform savunmuştur. Görüşleri, "ev yapımı", sade ve anlamlı tasarımlara duyulan özlemi artırmış, bu eleştiriler, *Art Nouveau* (Yeni Sanat) akımının doğmasına zemin hazırlamıştır. Victor Horta gibi mimarlar, doğu sanatından esinlenerek simetriden uzak, eğrisel formlar ve yeni malzemelerle özgün bir tarz geliştirmiştir. Bu yaklaşım sadece mimaride değil, plastik sanatlarda da bir değişim arzusunun parçası olmuştur. Resim sanatında ise, Empresyonistlerin doğayı olduğu gibi yansıtmaya çabaları başarıya ulaşmış, fakat bu "doğanın fethi" bazı sanatçılarda artık yeni bir şey söylemenin zor olduğu hissini doğurmuştur. Bu noktada Paul Cézanne, görsel izlenimlerin ötesine geçerek doğadaki biçimsel dengeyi ve hacmi yeniden yakalamayı amaçlamıştır. Cézanne, klasik dengeyi doğrudan gözleme dayalı Empresyonist tekniklerle birleştirmek istemiş, amacı, doğaya sadık ama aynı zamanda yapı ve düzen içeren bir resim anlayışı geliştirmek olmuştur (Gombrich, 2011: 535-538). Dolayısıyla *Art Nouveau*, 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başında ortaya çıkan, doğadan ilham alan organik şekiller ve dekoratif unsurlarla tanınan bir sanat akımıdır. Bu akım, mimariden mobilyaya, resimden grafik tasarıma kadar birçok alanda etkili olmuştur. Henri de Toulouse-Lautrec, bu dönemin öne çıkan sanatçılarından biridir ve özellikle Paris'in hareketli gece hayatını konu alan eserleriyle tanınır. Lautrec, afiş tasarımı ve litografi (taş baskı) tekniğini ustalıklı kullanarak *Art Nouveau*'nun estetik anlayışını kitlelere ulaştırmıştır. Litografi, bir taş veya metal plaka üzerine çizim yapılarak hazırlanan ve çoğaltma imkânı sunan bir baskı tekniğidir. Toulouse-Lautrec, bu teknikle canlı renkler ve akıcı çizgiler kullanarak hem estetik hem de işlevsel tasarımlar yaratmış, modern grafik sanatlarının gelişimine önemli katkılarda bulunmuştur. *Art Nouveau* dönemi içerisinde Lautrec'in çalışmaları illüstrasyon bağlamında oldukça etkili örnekler ortaya çıkarmıştır. Bu kapsamda yapmış olduğu çalışmalar devamlılık sağlayarak sanatçının sonraki yaptığı çalışmalarda da devam etmiştir (Becer, 2015: 100).

Litografi, sözlük anlamı olarak Türk Dil Kurumu sözlüğünde, birincil anlamı ile taş basma ikincil anlamı ile bu yöntemle basılmış yazı, resim olarak verilmiştir (TDK, t.y.). Litografi, sanat dünyasında hem teknik hem de estetik açıdan önemli bir yere sahiptir. Bu yöntem, sanatçıların taşın düz yüzeyine doğrudan çizim yaparak detaylı ve hassas eserler üretmelerine olanak tanımaktadır. 1796-98 yıllarında Münih'te, baskıcılıkta çığır açan yeni bir yöntem geliştirilmiştir. Daha önce kullanılan çukur ve yüksek baskı tekniklerinden farklı olarak, tiyatro yazarı Alois

Senefelder, kireç taşlarını baskı kalıbı olarak kullanmayı keşfetmiştir, bu yöntem, taşın düz yüzeyinde yağ ve suyun birbirini itmesi prensibine dayanmaktadır. Kimyasal işlemlerle hazırlanan taş kalıplar, kâğıdı yıpratmadan seri üretime olanak tanımış, taşbaskı olarak da bilinen bu buluş, matbaacılığın ticaretin önemli bir alanı haline getirirken, sanatçılara da yeni bir ifade aracı sunmuştur. Günümüzde ofset baskının temelini oluşturan bu yöntem, modern matbaacılık teknolojilerinin öncüsü olmuştur (Keskin, 2017: 10).

Dolayısıyla genel olarak litografi, Henri de Toulouse-Lautrec'in sanatında hem teknik hem de ifade açısından merkezi bir rol oynamıştır. 19. yüzyılın sonlarında Paris'in kültürel sahnesinde önemli bir figür olan Lautrec, özellikle Montmartre bölgesindeki kabareler, tiyatrolar ve gece kulüplerinin hayatını belgeleyen eserleriyle tanınır (Thomson, 1994). Litografi tekniği, onun bu dinamik ortamı yakalamasına olanak sağlayan ideal bir araç olmuştur. Lautrec, taşbaskının sunduğu ince detaylar ve zengin tonlamalarla, figürlere ve mekânlara canlılık kazandırmıştır. Lautrec, litografi tekniğini hem afiş tasarımlarında hem de sanat baskılarında ustalıkla kullanmıştır. Özellikle Moulin Rouge gibi ünlü mekanlar için hazırladığı afişler, sadece birer tanıtım aracı değil, aynı zamanda estetik açıdan yenilikçi eserler olarak kabul edilmiştir. Bu eserlerde, güçlü hatlar, belirgin renk blokları ve kompozisyonlardaki hareket hissi dikkat çeker. Litografi, Lautrec'in bu unsurları yaratıcı bir şekilde bir araya getirmesine olanak tanımış ve onun eserlerini Art Nouveau'nun simgelerinden biri haline getirmiştir (Boggs, 1988). Toulouse-Lautrec'in litografiyle gerçekleştirdiği çalışmalar, yalnızca teknik bir uygulama değil, dönemin görsel diline yön veren özgün bir ifade biçimi olarak değerlendirilebilir. Sanatçının taş yüzey üzerine doğrudan çizim yapabilmesi, ona daha içgüdüsel, anlık ve kişisel bir anlatım olanağı sunmuştur. Bu yaklaşım sayesinde eserler hem bireysel bir estetik taşıyabilmiş hem de çağının kültürel atmosferini yansıtan güçlü bir anlatım aracı haline gelmiştir. Lautrec'in bu üretim tarzı, geleneksel sanat anlayışının sınırlarını zorlayarak, modern grafik tasarımın temellerine katkıda bulunmuştur. Böylece litografi, onun elinde yalnızca bir teknik değil; dinamik, etkileyici ve anlatı gücü yüksek bir sanat pratiğine dönüşmüştür.

Türk Dil Kurumu sözlüğünde *Figür*, Fransızca "Figure", birincil anlamı ile resim ve heykel sanatında varlıkların biçimi şeklinde verilmiştir (TDK, t.y.). Figüratif resim, insan, hayvan, bitki gibi canlılar veya cansız nesnelere dahil olmak üzere her türlü varlığı betimleyen bir resim türüdür ve temsili resim olarak da adlandırılır. Sanatçının iç dünyasını ve yaşadığı dönemin estetik anlayışını yansıtan bu resim türü, ilk çağlardan itibaren insanın çevresini resmetme ihtiyacıyla ortaya çıkmıştır. Başlangıçta doğayı taklit eden sanatçılar, zamanla tekniklerini geliştirerek Rönesans ve Barok dönemlerinde oldukça gerçekçi eserler üretmiştir. Ancak 19. yüzyılda fotoğraf makinesinin icadıyla birlikte sanatçılar, doğayı birebir kopyalamak yerine figürleri stilize edip soyutlayarak farklı yorumlama yollarını tercih etmiştir. Modern sanatın temelini oluşturan bu yaklaşım, sanatçının gördüklerini değil, kendi iç dünyasını yansıtmaya çabasının ifade eder (Korudağ, 2020: 3-4). Art Nouveau akımında süsleme unsuru olarak çıplak kadın figürlerine sıkça yer verilmiştir. Bu figürler, akıcı çizgilerin estetiğine uyum sağlayarak en önemli dekoratif öğelerden biri haline gelmiştir. Örneğin, resimlerde çiçek motiflerinin yoğun kullanımıyla birlikte, ince yapılı ve dalgın bakışlara sahip genç kadın tasvirleri de ön plandadır. Kadın figürleri, genellikle simetrik düzenlemelerde yer alsa da bazen asimetrik kompozisyonlarla da ortaya çıkar (Ayaydın, 2015: 68).

Bu çalışma sanatçının litografi tekniğiyle gerçekleştirdiği afişlerde "Jane Avril" figürünün nasıl betimlendiği, toplumsal ve kültürel bağlamda incelemesinden kaynaklanmaktadır. Araştırmanın problemi, Lautrec'in eserlerinde sıkça karşılaşılan kadın figürleri yalnızca estetik bir unsur olarak mı ele alınmaktadır, yoksa dönemin sosyal yapısını ve kültürel dinamiklerini yansıtan simgesel temsiller midir, bireysel kimlik ile toplumsal bağlam nasıl bir araya getirilmektedir soruları oluşturmaktadır. Çalışmanın hipotezi ise Toulouse-Lautrec'in litografilerinde yer alan Jane Avril figürünün yalnızca estetik bir unsur değil, aynı zamanda dönemin eğlence kültürü, toplumsal cinsiyet rolleri ve tüketim alışkanlıklarını yansıtan çok katmanlı bir temsil olduğu varsayımına dayanmaktadır. Dolayısıyla araştırmanın temel amacı, Henri de Toulouse-Lautrec'in litografi tekniğiyle ürettiği afişlerde

Jane Avril figürünün nasıl betimlendiğini analiz etmektir. Çalışma, özellikle 1890'lı yıllarda Paris'in eğlence mekânlarını konu alan afişler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Jane Avril'in sahne kişiliği, görsel temsili ve bu temsillerin dönemin sanat anlayışı ve toplumsal yapısı ile ilişkisi detaylı biçimde ele alınmıştır.

YÖNTEM

Araştırma nitel yöntem temellidir. İncelenen litografiler, ikonografik ve betimsel analiz yöntemleri ile değerlendirilmiştir. Figürlerin duruşları, mekânla ilişkileri, biçimsel özellikleri ve kompozisyon yapısı üzerinden yorumlamalar yapılmıştır. Ayrıca literatür taraması aracılığıyla Art Nouveau dönemi, litografi tekniği ve Lautrec'in sanatı hakkında mevcut bilgilerle çalışmanın bağlamı desteklenmiştir.

Toulouse-Lautrec'in litografileri üzerine yapılmış çalışmalarda, sanatçının teknik becerileri, Art Nouveau bağlamındaki yeri veya afiş sanatına katkıları üzerine odaklanmaktadır. Bununla birlikte, bu çalışmaların büyük kısmı figür analizini daha çok biçimsel bir düzeyde ele almakta, kadın temsillerinin toplumsal bağlamla ilişkisine sınırlı bir biçimde değinmektedir. Bu çalışma ise ikonografik ve betimsel analiz yöntemlerini bir araya getirerek, Jane Avril figürünü hem bireysel bir temsil hem de dönemin kültürel/sosyolojik göstergesi olarak incelemektedir. Bu yönüyle çalışma, estetik, sosyolojik ve kültürel okumaları bir araya getiren bütüncül bir yaklaşım önermektedir. Ayrıca, Jane Avril'in yalnızca bir "dansçı figürü" olarak değil, aynı zamanda modern kadın imgesinin erken örneklerinden biri olarak yorumlanması bakımından literatüre özgün bir katkı sunmaktadır.

İkonografik ve Betimsel Analiz Yöntemleri

İkonografik analiz, sanat eserlerinde yer alan figürlerin ve sembollerin tarihsel, kültürel ve ideolojik bağlamları içinde taşıdığı anlamları çözümlemeyi amaçlayan bir yaklaşımdır. Bu analiz yöntemi, Erwin Panofsky'nin geliştirdiği üç aşamalı model doğrultusunda uygulanmıştır, bunlar ön betimleme, ikonografik analiz, ikonolojik yorumlamadır (Panofsky, 1939). Bu yöntem sayesinde, görsel veriler yalnızca betimsel düzeyde değil, bağlamsal ve simgesel düzeylerde de ele alınmıştır. Betimsel analiz yöntemi ise sanat eserinin biçimsel öğelerini (kompozisyon, çizgi, renk, hareket, mekân ilişkisi gibi) sistematik ve nesnel olarak incelemeye yöneliktir. Bu yaklaşım, sanat eserinin yüzeysel yapısının derinlemesine analizine olanak tanır ve ikonografik çözümleme için gerekli zemini oluşturur (Barnet, 1981/2010).

Yöntemlerin Bu Çalışmadaki Uygulaması

Çalışmada öncelikle her bir litografi betimsel analiz yöntemiyle incelenmiştir. Bu aşamada figürlerin duruşları, jest ve mimikleri, sahneyle ilişkileri, arka planın işlenişi, çizgi ve renk kullanımı, kompozisyonun dinamiği gibi unsurlar ele alınmıştır. Görsel 4 *Orijinal Baskı (L'Estampe originale)* (1893) litografisinde, figürün çevresindeki dalgalı çizgi ritimleri, doğrudan dans hareketini çağrıştıran çizgisel akış, izleyicide müzikal ve kinetik bir his uyandırır. Bu eserde figürün psikolojik durumu ve bireysel karakteri ön plana çıkarılmıştır. Görsel 5 *Jane Avril Paris'te (Jane Avril Jardin de Paris)* (1893) afişinde, sahneye özgü canlı hareket vurguları, figürün kıvrak dans pozisyonu, izleyici kitlesinin varlığı ve mekân duygusu detaylı biçimde çözümlenmiştir. Görsel 6 *Jane Avril* (1899) litografisinde ise daha sade, grafik odaklı bir tasarım anlayışı benimsenmiş; fotoğraf temelli figürün soyutlanmış sunumu üzerinden minimal bir estetik vurgulanmıştır. Görsel 7 *Jane Avril* (1893) litografisi, figürün yalnız başına konumlandırılması, beden duruşu, çizgisel hareketi ve sade arka plan ilişkisi biçimsel olarak çözümlenmiştir. İkonografik düzeyde ise, bu yalnız kompozisyonun Jane Avril'in içe dönük ruh hâlini ve sahne dışındaki varoluşunu simgelediği değerlendirilmiştir.

İkinci aşamada, ikonografik analiz yöntemi ile Jane Avril figürü tarihsel ve kültürel bağlamda yorumlanmıştır. Her bir litografi, 19. yüzyıl sonu Paris'inin eğlence kültürü, modern kadın imgesi, toplumsal normlara karşı duran beden dili gibi açılardan çözümlenmiştir. Bu bağlamda Jane Avril, sadece bir kabare dansçısı değil, aynı zamanda modern kadının sanattaki erken temsillerinden biri olarak değerlendirilmiştir.

Betimsel ve ikonografik analizlerin yanı sıra, çalışmanın kuramsal temellerini sağlamlaştırmak amacıyla kapsamlı bir literatür taraması yapılmıştır. Bu bağlamda Art Nouveau hareketinin estetik ilkeleri, litografi tekniğinin tarihsel gelişimi, Toulouse-Lautrec'in sanatı ve 19. yüzyıl sonu Paris toplumunun kültürel yapısı üzerine kaynaklara başvurulmuştur. Kuramsal çerçeve, görsel analizlerin yorumlanmasında yönlendirici işlev görmüştür.

BULGULAR

Henri De Toulouse-Lautrec Litografilerinde Teknik ve Figür

Henri de Toulouse-Lautrec, litografi tekniğiyle yaptığı afişlerinde, kadın figürlerine özellikle de Jane Avril'e verdiği önemle dikkat çekmiştir. Lautrec'in afişlerinde Jane Avril, sadece bir dansçı olarak değil, aynı zamanda bir sanat eseri ve toplumsal bir ikon olarak betimlenmiştir. Lautrec'in, Avril'in dans ederken sergilediği zarif ve dinamik figürünü yakalaması, afişlerin görsel etkisini artırmış ve onları daha dikkat çekici hale getirmiştir. Lautrec'in litografi tekniğindeki ustalığı, eserlerinin daha geniş kitlelere ulaşmasına olanak tanımış ve Paris'in dinamik ve canlı atmosferini yansıtan afişlerle sanatı ticari bir boyuta taşımıştır. Lautrec'in litografi tekniğindeki ustalığı, eserlerinin daha geniş kitlelere ulaşmasını sağlamış; Paris'in dinamik atmosferini yansıtan afişleriyle sanatı hem estetik hem de ticari bir alana taşımıştır. Litografi, ona afiş sanatında özgün bir ifade biçimi sunarak bu alandaki öncülüğünü pekiştirmiştir. Sanatçının kadın figürleri aracılığıyla dönemin toplumsal ve kültürel yapısını yansıtmaya biçimi, onun sanatsal mirasında merkezi bir yer tutar. Jane Avril'in betimlemeleri ise yalnızca bireysel bir portre değil, sahne ve toplum içindeki yerini görünür kılan simgesel anlatımlardır. Lautrec'in ona duyduğu hayranlık, bu eserlerde hem estetik hem de anlatı düzeyinde hissedilir.

Henri de Toulouse-Lautrec'in litografiyle yarattığı Jane Avril afişleri, sanatçının hem bireysel temsil hem de toplumsal gözlem açısından geliştirdiği özgün yaklaşımı yansıtır. Lautrec'in Avril'in zarafet ve enerji dolu dans figürlerini görselleştirme biçimi, yalnızca onun kişisel karakterini ortaya koymakla kalmamış; aynı zamanda dönemin sanat anlayışına ve toplumsal yapısına dair yeni bir ifade dili geliştirmiştir. Bu afişler, parlak renkler, dinamik kompozisyonlar ve figüratif anlatım aracılığıyla, yalnızca ticari ürünler değil, geniş kitlelere ulaşan kültürel belgeler haline gelmiştir. Jane Avril, Lautrec'in çalışmalarında sadece sahneye çıkan bir sanatçı olarak değil, Paris'in eğlence kültürünün ve kadının kamusal alandaki yükselen görünürlüğünün sembolü olarak yer bulmuştur. Lautrec'in litografi tekniğiyle oluşturduğu bu görseller, estetik değer taşımanın ötesinde, dönemin sosyal atmosferine dair birer gözlem niteliği taşır. Sanatçı, kadın temsili üzerinden bireysel özgürlük, toplumsal cinsiyet rolleri ve sanatın kamusal alandaki etkisi gibi temaları işlemeyi başarmıştır. Jane Avril'in figürü bu yönüyle, Lautrec'in hem sanatsal hem de toplumsal duyarlılığının simgesel bir yansımasıdır.

Henri de Toulouse-Lautrec (Görsel 1), 24 Kasım 1864'te Fransa'nın Albi kentindeki Bosc Şatosu'nda Kont Alphonse de Toulouse-Lautrec-Monfa ve Kontes Adèle-Zoë-Marie-Marquette Tapié de Céleyran'ın oğlu olarak dünyaya gelmiştir. Tam adı Henri-Marie-Raymond de Toulouse-Lautrec-Monfa olan sanatçı, birinci dereceden kuzen olan anne ve babasının evliliğinden doğmuştur. Bu durum, onun zayıf bir beden yapısına ve kırılğan kemiklere sahip olmasına neden olmuştur. 13 ve 14 yaşlarındaiken geçirdiği kazalar sonucu iki uyluk kemiğini kırmış ve bunun sonucunda bacaklarının gelişimi durmuştur. Bunun sonucunda hayatının geri kalanında bastonla yürümek zorunda kalmıştır. Dolayısıyla asker olma hayali suya düşen Lautrec, annesinin desteği ve teşvikiyle resim yapmaya başlamıştır (Freches, 1994: 12). Bu bağlamda Lautrec'in fiziksel kısıtlamaları, onu sosyal hayatın ve sanat dünyasının farklı yönlerini keşfetmeye yönlendirmiştir. Bu süreçte, özellikle Paris'in hareketli gece hayatı, kabareler ve eğlence mekanları onun ilham kaynağı olmuş ve sanat anlayışını derinden etkilemiştir denilebilir.

Görsel 1. Toulouse-Lautrec, *Ayna Karşısında Otoportre*, 1882-83, Karton üzerine yağlı boya, 40x32 cm, Toulouse-Lautrec Müzesi

Lautrec, eserlerinde Japon baskı tekniğinin etkilerini açıkça göstermiştir. Kompozisyonlarındaki gölgesiz figürler ve belirgin kontur çizgileri, Japon sanatçılarının sıklıkla kullandığı yöntemleri yansıtmaktadır. Sanatçının geliştirdiği üslup, tarzının post-empresyonizm akımının izlerini taşıdığını net bir şekilde ortaya koymaktadır. Lautrec'in çalışmaları, Paris'in gece hayatını ve dans salonlarını betimleyen, kendini bu dünyada bulmaya çalışan bir ressamın perspektifini yansıtmaktadır. Afişlerinde, akılda kalıcı karakterlerle birlikte düz renkli alanlar ve belirgin silüetler, onun etkileyici üslubunu güçlendiren unsurlar olarak öne çıkar. Tipo baskı tekniğini kullanarak başladığı afiş çalışmalarında, Alois Senefelder'in buluşuyla popülerleşen litografi, metin ve görselleri özgün bir şekilde birleştiren bir araç haline gelmiştir. Litografi tekniğinin gelişimi, afiş tasarımını özgürleştirerek, önceki dönemde yalnızca yazılardan oluşan tipo baskı afişlerin resimsel bir dille zenginleşmesini mümkün kılmıştır. Bu teknikte, serbest çizimle üretilen harfler, gravür ve tipo baskıda yapılamayan bir esneklikle figüratif kompozisyonlarla bütünleşmiştir (Özpolat & Erciş, 2023: 2685).

Lautrec kısa sürede yetenekli bir portre ressamı olarak tanınmıştır. Arkadaşlarının portrelerini, Paris sokaklarındaki ünlü isimleri ve genelevlerin gerçek yüzünü canlı çizim teknikleriyle eserlerine yansıtan Lautrec, boyalarına yağ karıştırarak, belirgin ve mat bir görüntü ile grafiksel bir etki yaratmayı başarmıştır. Bununla beraber bu sanatsal yeteneği onu çok sayıda afiş yapmaya yöneltmiştir (Bocquillion, 2005: 89). Henri de Toulouse-Lautrec'in afişlerindeki simgesel yoğunluk, Japon Ukiyo-e sanatının etkilerini yansıtmaktadır. Paris'teki Uluslararası Fuar'ın ardından başlayan Japon sanatına olan ilgi dalgası sırasında, birçok sanatçı gibi Lautrec de Japon ağaç baskılarından ilham almıştır. Lautrec, düz renkler ve geniş renk alanları kullanarak, konturlarla belirginleştirdiği iki boyutlu kompozisyonlar yaratmıştır. Bu teknikler, onun afişlerini daha çarpıcı ve etkili hale getirmiştir (Taşçıoğlu & Siretli, 2017: 193).

Hayatının büyük bir kısmını Paris'in kabarelerinde ve eğlence yerlerinde geçirerek burada birçok eser üretmiştir. 1891'de ticari alanda çalışmaya başlayarak, resim ile tipografiyi bir araya getirmiştir. Bu dönemde kabareler ve eğlence merkezleri için litografi baskı kullanarak afişler yapmaya başlamıştır (Görsel 2). Sanatı ticari bir boyuta taşıyan Lautrec, afiş sanatının öncülerinden biri olarak kabul edilmektedir. Afişlerinde resim yeteneğini sergileyen sanatçı, aynı zamanda kendi ürettiği ve elleriyle yazdığı tipografik yazı karakterlerini de kullanmıştır (Geçen & Yazan, 2019: 68).

Görsel 2. Toulouse-Lautrec, *Paris'te Bulunan Bir Kafe (Divan Japonais)*,
Litografi, 56x38,1 cm, The Museum of Modern Art, New York

Lautrec, sanatını afişleriyle reklam alanına taşıyan önemli sanatçılardan biri olmuştur. Lautrec'in sanatını diğerlerinden ayıran en önemli özelliklerden birisi de litografi tekniğindeki ustalığıdır. Bu teknik, sanatçının eserlerini daha geniş kitlelere ulaştırmasına olanak tanıyan bir araç olmuştur. Lautrec, litografi tekniğini kullanarak, dönemin Paris'inin dinamik ve canlı atmosferini, renkli ve enerjik afişlerle ölümsüzleştirmiştir. Ucuz seri üretim ve baskıya imkân veren litografi alanındaki gelişmeler, afiş sanatında devrim niteliğinde olmuştur. Bu yenilikleri benimseyerek tasarladığı afişlere sanatsal kimlik kazandıran Lautrec, tasarımlarıyla çığır açmıştır. O, dönemin kültürel ve reklam afişlerini aynı sanatsal anlayışla üretmiş, belirgin tarzıyla hafızalara kazınmıştır (Uzun, 2019: 615). Arnold'un aktardığına göre, Lautrec'in figüre olan ilgisi ve sempatisi, arkadaşı Joyant'ın onu peyzaj resmi yapmaya ikna etmeye çalıştığı bir sırada verdiği şu yanıtla da açıkça ortaya konmaktadır: "Önemli olan figürdür; manzara sadece bir süs gibidir ve öyle kalmalıdır. Manzara ancak bir figürün karakterini daha iyi anlatmaya yardımcı olabilir. Corot'u bu kadar öne çıkaran, yaptığı harika figürler değil mi?" (Arnold, 1997: 131). Bu sözlerden de anlaşılacağı üzere Lautrec için sanatın merkezinde her zaman figür yer almıştır. Ona göre manzara sadece bir arka plan olarak hizmet etmeli ve asıl odak noktası figür olmalıdır. Lautrec'in figürlere olan bu bağlılığı, onun sanatını diğerlerinden ayıran ve unutulmaz kılan en önemli özelliklerinden biri olmuştur.

Henri de Toulouse-Lautrec'in çalışmalarında insan figürlerinin özellikle de kadın figürlerinin önemli bir yeri vardır. O, kadınları sadece güzellik ve zarafet sembolü olarak değil, aynı zamanda dönemin toplumsal ve kültürel kimliklerinin bir yansıması olarak ele almıştır. Lautrec'in kadın figürleri, Paris'in gece hayatının vazgeçilmez unsurları olan dansçılar, şarkıcılar ve aktrislerdir (Görsel 3). Bu kadınlar, sadece sahne üzerinde değil, aynı zamanda sosyal hayatta da önemli roller üstlenmişlerdir. Lautrec'in eserlerinde, bu kadınların günlük yaşamları, duygusal dünyaları ve toplumsal statüleri ustalıkla işlenmiştir. Bu kadın figürleri, sanatçının toplumsal gözlem yeteneği ve empatisi sayesinde yalnızca döneminin değil, bugün bile sanat tarihinin en ikonik karakterleri arasında yer alır. Lautrec'in eserleri, sanat ve toplum arasındaki ilişkiyi, bireyin toplumsal rolünü ve sanatta insan figürünün ifade gücünü anlamak için önemli bir pencere sunar. Dans eden bir kadının vücut dili, yüzündeki ifadeler ve giydiği kostümler, Lautrec'in fırçasında sadece bir sahne görüntüsü değil, aynı zamanda bir anlatı unsuru haline gelir.

Görsel 3. Toulouse-Lautrec, *Abby Aldrich Rockefeller'in Hediyesi (Gift of Abby Aldrich Rockefeller)*, 1940, Litografi, 61,6x79,4 cm, The Museum of Modern Art, New York

TOULOUSE-LAUTREC AFİŞLERİNDE JANE AVRIL

Jane Avril zor bir çocukluk geçirmiştir. Alkolik annesi tarafından istismara uğramış ve genç bir kızken Sydenham koresi adı verilen bir hastalık geçirmiştir. Bu hastalık, kollarının, bacaklarının ve yüz kaslarının kontrolsüz hareketlerine neden olmuştur. Ancak, bu zor dönemin ona olumlu bir katkısı olmuştur. Avril'in hastalığından kaynaklanan düzensiz hareketler, onun eşsiz dans stiline ilham vermiştir. Dönemin reklam fotoğrafları, bu dans hareketlerinin Avril'in ünlü olmasındaki önemini göstermiştir. Paul Sescou'nun 1890'ların başlarında çektiği bir fotoğrafta, Avril üst bedenini bükerek ellerini başına koymuş ve hem yılan gibi kıvrılarak hem de köşeli bir şekilde poz vermiştir. Avril'in bu kıvrılma yeteneği ve benzersiz dansı, 1890 civarında konserlerin müdavimi olan Toulouse-Lautrec'in dikkatini çekmiştir. Güçlü bir dostluk kurmuşlar ve sonraki on yıl boyunca Avril, Toulouse-Lautrec'in sık sık ilham perisi olmuştur (Boyle, 2015: 3).

Toulouse-Lautrec'in 1893 tarihli *L'Estampe Originale* dergisi için yaptığı litografi, Jane Avril'in sanata olan bireysel ilgisini vurgulayan önemli bir eser olmuştur (Görsel 4). Bu litografi zamanın kadınlarının toplumsal özgürleşmesinden ve görsel sanatlara olan artan ilgiden esinlenerek ortaya çıkmıştır. Jane Avril, ustabaşı Cottle'in dükkanını ziyaret ederken görülmekte ve ellerinde bir baskı örneği tutmaktadır. Muhtemelen litografiyi incelediği bir anı yansıtılmıştır. Toulouse-Lautrec, Avril'i bu eserde özel bir konumda tasvir ederek onun sanat eserini değerlendiren bir uzman gibi durduğunu işaret etmektedir (Weisberg, 2012: 3). Bu litografide Henri de Toulouse-Lautrec, yalnızca Jane Avril'in bireysel özelliklerini ve sanata olan ilgisini değil, aynı zamanda 19. yüzyıl sonu Paris'inde yaşanan toplumsal dönüşümleri de görsel bir düzlemde ele alır. Avril'in bir sanat eserini incelerken betimlenmesi, dönemin modern kadınının yalnızca sahnede bir figür değil, entelektüel kimliğe sahip bir özne olarak da temsil edilmeye başlandığını gösterir. Bu tür bir sahneleme, kadının kamusal ve kültürel alanlara giderek daha görünür biçimde dahil olduğu bir dönemin göstergesidir. Kadının pasif bir nesne olmaktan çıkarak aktif bir izleyici, yorumlayıcı ve üretici kimliğe bürünmesi, bu eserde doğrudan hissedilir. Lautrec'in çizgisel sadelikle betimlediği bu sahne, kadın kimliğinin sanatsal temsili açısından dönemin öncü yaklaşımlarından biridir.

Görsel 4. Toulouse-Lautrec, *Orijinal Baskı (L'Estampe originale)*, 1893, Litografi, 34,9x45,9 cm

Litografinin teknik yönleri de bu anlatıyı destekleyici biçimde kurgulanmıştır. Kompozisyonadaki dinginlik, çizgilerin yalınlığı ve hareketin durağanlığı, izleyicinin dikkatini doğrudan Jane Avril'in eylemine odaklar. Figürün elinde tuttuğu litografi örneği, sanat ile izleyici arasındaki ilişkiyi kuran görsel bir köprü niteliğindedir. Aynı zamanda bu ayrıntı, litografi sanatının o dönemdeki estetik ve teknik değerine gönderme yapar. Sanatçı-model ilişkisi ise yalnızca bir poz verme süreci olarak değil, yaratıcı ve düşünsel bir iş birliği olarak kurgulanır. Lautrec, Avril'in kişisel ifadesini yücelten bir anlatım dili geliştirirken, aynı zamanda onu çağdaş sanat anlayışı içerisinde konumlandırır. Avril'in sahnedeki temsili ise Lautrec'in figür yorumuna dair en güçlü örneklerden biridir. Jardin de Paris gibi mekânlar, hem Avril'in sanatsal kariyerinin zirvesine ulaştığı hem de Lautrec'in Paris eğlence kültürünü belgelediği en canlı sahneleri oluşturur. Avril'in bu mekânda gerçekleştirdiği dans performansları, sanatçının litografilerinde yalnızca fiziksel bir hareket değil, duygusal ve kültürel bir anlatı ögesi haline gelir. Özellikle Jardin de Paris için hazırladığı afiş, yalnızca bir tanıtım aracı değil; çizgisel estetiği, renk blokları ve ritmik düzenlemesiyle dönemin modern tasarım anlayışını yansıtan sanatsal bir belge niteliğindedir. Avril'in sahnedeki özgün hareketleri, Lautrec'in çizgilerinde birer görsel simgeye dönüşürken, sanatçı figürü sadece bireysel değil, aynı zamanda kültürel bir temsil alanına da taşır. Bu açıdan bakıldığında, litografi yalnızca bir afiş değil, modern kadının sanat aracılığıyla görünür kılındığı çok katmanlı bir anlatım biçimi olarak değerlendirilebilir.

Lautrec'i diğerlerinde ayrılan şey, onun Avril'i eserlerinde birçok farklı ortamda ve kılıkta betimlemesi ve ona olan yakınlık derecesi olmuştur. Örneğin Jardin de Paris'deki Avril, Paris'in dikkatini çeken ince, gizemli kadını olarak betimlenmiştir (Chapin, 2012: 478). Avril'in dansı ve hareketleri büyük bir ustalıklarla tasvir edilmiştir (Görsel 5). Avril'in sergilediği karakteristik yüksek tekme hareketi, bu afişteki merkezi unsur olmuştur. Bu hareket, onun enerjik ve dinamik dans stilini yansıtarak izleyicilerin dikkatini çekmektedir. Toulouse-Lautrec, Avril'in dans ederken sergilediği zarif ama bir o kadar da cesur figürünü yakalamış ve bu hareketi sanatsal bir simge haline getirmiştir. Bu, aynı zamanda, afişin görsel etkisini artırarak daha dikkat çekici hale getirmiştir. Toulouse-Lautrec'in Jane Avril'i betimleme biçimi, sadece onun bir sanatçı olarak yetkinliğini değil, aynı zamanda Avril ile olan derin bağını da ortaya koyar. Lautrec, Avril'in hem sahne üzerindeki enerjisini hem de sahne dışındaki karmaşık kişiliğini yansıtarak, onu sadece bir dansçı olarak değil, Paris'in kültürel dokusunun bir parçası olarak ölümsüzleştirmiştir. Çalışmanın kompozisyonunda, açık renkler ve düz renkli alanlar dikkat çekerken, figürlerin etrafındaki arka planın basit tutularak, karakterin ön plana çıkması sağlanmıştır. Bu, Lautrec'in, figürlerin duygusal yoğunluğunu ve kişiliklerini daha güçlü bir şekilde izleyiciye aktarmayı hedeflediğini gösterir. Litografi, metin ve görsellerin birleşimini kolaylaştırarak, afiş tasarımının estetik ve ticari işlevini başarılı bir şekilde yerine getirirken, aynı zamanda Toulouse-Lautrec'in sanatındaki zarif ve enerjik üslubu da güçlendirmiştir.

Görsel 5. Toulouse-Lautrec, *Jane Avril Paris'te (Jane Avril Jardin de Paris)*, 1893, Litografi, 129,1x93,5 cm, The MET

Jardin de Paris'deki afişlerde, Avril'in hareketlerinin ayrıntılı betimlenişi dikkat çekerken, diğer eserlerde onun daha içsel ve düşünceli yanları da vurgulanmıştır. Lautrec'in sanatı, Avril'i sadece dansın ritmine uyum sağlayan bir figür olarak değil, aynı zamanda kendi bireyselliğini ve özgünlüğünü sergileyen bir ikon olarak sunmuştur. Bu yaklaşım, Lautrec'in eserlerine hem estetik hem de duygusal bir derinlik katmıştır. Örneğin, figürün afişlerdeki tasvirleri, dönemin reklamcılık anlayışını aşarak sanatsal bir anlatıya dönüşmüştür. Onun dans ederken ki cesur duruşları ve hareketleri, yalnızca dikkat çekici bir görsel unsura dönüşmekle kalmamış, aynı zamanda Paris'in Belle Époque dönemi atmosferini ve kültürel canlılığını da simgelemiştir. Toulouse-Lautrec'in bu çalışmaları, sadece Jane Avril'i yüceltmekle kalmaz, aynı zamanda sanatçının karakter ve hikâye anlatımı konusundaki ustalığını da gözler önüne serer. Onun çizimleri, izleyiciye Avril'in hareketlerinin ötesine geçerek, onun ruhunu ve dönemin Paris'ini yakından tanıma fırsatı sunar.

Çalışmada, Jane Avril tek başına ayakta dururken betimlenmiştir (Görsel 6). Kompozisyonun merkezinde yer alan Avril, bir dans hareketi yaparken görülür. Bu hareket, onun esnekliği ve dinamizmini vurgulamıştır. Arka planda kullanılan sade renk ve minimal detaylar, Avril'in duruşunu daha belirgin hale getirmiştir. Toulouse-Lautrec, canlı ve kontrast renkler kullanarak izleyicinin dikkatini Avril'in üzerine çekmiştir. Sarı ve kırmızı tonlar, afişi daha enerjik ve dikkat çekici hale getirmiştir. Maurice Biais'in çektiği fotoğraf, Jane Avril'in sahnedeki enerjisini ve karakterini yakalayarak figürün dinamik yapısını vurgulamaktadır. Lautrec, bu fotoğrafı temel alarak onu litografiye dönüştürürken yalnızca gerçekliği yansıtmakla kalmayıp, aynı zamanda kendi estetik yorumunu da eklemiştir. Litografi, renkli baskılar ve stilize çizimlerle figürü soyutlar, hareketi dramatize eder. Fotoğrafın sağladığı netlik ve gerçeklik, Lautrec'in stilize edilmiş çizimlerine ve renk kullanımına dönüşerek gerçekliği estetik bir biçime dönüştürmüştür. Fotoğraf, anı olduğu gibi yakalarken, litografi bu anı daha sanatsal bir şekilde yorumlar ve ifade eder. Böylece görselde görüldüğü üzere litografi, estetik ve anlatım gücü yüksek bir çalışmaya dönüşmüştür.

Görsel 6. Toulouse-Lautrec, *Jane Avril*, Maurice Biaise, *Jane Avril Fotoğrafı*, 1899, Litografi, 55x6, 30,9 cm

Henri de Toulouse-Lautrec'in Jane Avril'i tek başına ayakta dururken betimlediği litografiler hem sanatsal hem de toplumsal bağlamda zengin bir analiz olanağı sunar. Bu eserlerde Lautrec, sade ancak etkileyici bir kompozisyon tercih ederek figürün bireyselliğini ve karakterini vurgular. Jane Avril, genellikle sahnenin merkezinde, çevresindeki boş alanlarla öne çıkarılır. Bu yalnlık, figürün hareketlerini, duruşunu ve enerjisini görsel bir odak haline getirir. Litografilerde kullanılan renkler, figürün dinamizmini ve sahnedeki varlığını yansıtmak üzere dikkatlice seçilmiştir. Avril'in kıyafetlerinde yer alan parlak ve kontrast renkler, onun zarafetini ve enerjisini vurgularken, arka planın nötr tonlarda tutulması figürün ön planda kalmasını sağlar. Lautrec, bu renk kontrastlarıyla Jane Avril'in sahnedeki canlılığını görsel bir ifadeye dönüştürür. Jane Avril'in duruşu, onun yalnızca sahne üzerinde bir sanatçı olarak değil, aynı zamanda bireysel bir figür olarak ele alındığını gösterir. Zarif ve kendine özgü hatları, sahne performanslarından aşına olduğumuz dinamik kişiliğini taşır. Bununla birlikte, Avril'in yüz ifadesindeki mesafeli ve melankolik hava, onun sahne arkasındaki iç dünyasına bir pencere açar. Bu eserlerde Lautrec, figürün dış dünyadaki rolü ile içsel gerçekliğini bir araya getirerek ona çok boyutlu bir kimlik kazandırmıştır. Maurice Biaise'in çektiği fotoğraf, belgesel nitelikte bir kayıt sunarken; Lautrec'in litografisi bu am estetik bir kurguya dönüştürür. Bu dönüşüm, sanatçının figüre olan bakışını da ortaya koyar: Avril sadece sahnedeki bir beden değil, bir sanat objesi, bir ikon ve çağının kadın imgesidir. Litografideki çizgisel üslup ve renk kontrastları, figürün fiziksel varlığını aşarak onun kimliğini yeniden inşa eder. Bu yönüyle çalışma, fotoğrafın sunduğu gerçekliğin ötesine geçerek figürün hafızadaki temsilini biçimlendirir; böylece Lautrec'in görsel stratejileri hem estetik hem de kültürel bir yeniden üretim işlevi görür.

Jane Avril (1893) litografisi, Toulouse-Lautrec'in figür yorumuna dair karakteristik özellikleri yansıtan çarpıcı bir örnektir (Görsel 7). Çalışmada Jane Avril, yalın bir kompozisyon içinde tek başına resmedilmiş ve arka plan detaylarından büyük ölçüde arındırılmıştır. Bu sadeleştirme, izleyicinin dikkatini doğrudan figürün duruşuna ve beden diline yönlendirir. Avril'in kıvrımlı beden hattı, zarif bir hareket etkisi yaratırken, yüz ifadesindeki belirgin mesafe ve içe dönüklük, onun yalnızca bir sahne figürü değil, aynı zamanda bireysel bir ruh hâlini yansıtan özne olarak kurgulandığını gösterir. Siyah beyaz renk düzeni, Lautrec'in ifade gücünü sınırlamak yerine güçlendirmiş; tonlama ve kontrast aracılığıyla figürün ritmi ve kişiliği başarıyla aktarılmıştır. Giysi detaylarındaki çizgisel yoğunluk, Avril'in sahne kimliğini vurgularken, arka planın boşluğu onun iç dünyasına dair bir yorum alanı açar. Lautrec bu litografide, figürü estetik bir ikonun ötesine taşıyarak, bireyselliği ve içsel gerçekliği aynı düzlemde buluşturur. Bu yönüyle eser, yalnızca bir portre değil; kadın temsili, sahne kültürü ve kimlik

kavramları üzerine çok katmanlı bir okuma sunar. Renkli çalışmalarına nazaran bu siyah beyaz litografi, daha içsel, duru ve sade bir anlatım sunarak, Jane Avril'in yalnızlığına ve iç dünyasına daha derinlikli bir yorum getirir.

Görsel 7. Toulouse-Lautrec, *Jane Avril*, 1893, Litografi, 33,5x40,9 cm

Söz konusu litografi, yalnızca sanatsal bir üretim olarak değil, aynı zamanda dönemin müzik ve eğlence kültürüne hizmet eden bir grafik unsur olarak da işlev görmüştür. *Manet'den Toulouse-Lautrec'e* sergi kataloğunda belirtildiği üzere bu çalışma Ad. Gauwin tarafından bestelenen ve Jane Avril'in *Jardin de Paris'de* dans ettiği "All Right-Polka-Mazurka" adlı piyano parçasının kapağında yeniden kullanılmıştır. Bu bağlamda litografinin alt ve yan bölümlerinin, harf yerleşimine uyum sağlamak amacıyla uzatıldığı anlaşılmaktadır. Bilinmeyen ebatta bir baskıda yayımlanan bu versiyonun hem Wittrock hem de Adriani tarafından zeytin yeşili mürekkeple basıldığı belirtilmesine rağmen, eldeki örnek kırmızı-kahverengi tonlardadır. Bu farklılık, baskının çoğaltılma sürecindeki teknik çeşitliliği ve dönemin grafik üretimindeki esnekliği göstermesi bakımından dikkat çekicidir (British Museum, 1978: 93).

Toplumsal bağlamda, Jane Avril'in bu betimlemeleri, 19. yüzyılın sonlarında kadınların kamusal alandaki görünürlüğüne artışıyla örtüşür. Avril, sadece bir dansçı değil, aynı zamanda dönemin eğlence kültürünün ve modern kadının simgesi haline gelmiştir. Lautrec, onu tek başına, güçlü ve kendine güvenen bir figür olarak tasvir ederek, dönemin sanat anlayışında kadın imgesine dair yeni bir yaklaşımı temsil eder. Bu eserler, aynı zamanda litografi tekniğinin geniş kitlelere ulaşılabilirliğini göstererek sanatın toplumla olan bağını güçlendiren bir araç haline gelir. Lautrec'in Jane Avril'i bu şekilde betimlemesi, yalnızca estetik bir ifade değil, aynı zamanda toplumsal ve bireysel dönüşümlerin sanatsal bir anlatıdır. Duruş, renkler ve kompozisyon aracılığıyla hem bir sanat eseri hem de modern birey kimliğinin bir yansıması olarak karşımıza çıkar. Bu, Lautrec'in kadın figürlerine yaklaşımını ve onları sanat aracılığıyla toplumsal bir tartışmanın merkezine yerleştirme becerisini yansıtır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Lautrec, eserlerinde kadın figürleri aracılığıyla toplumsal cinsiyet rolleri, özgürlük ve sanatın kamusal alandaki rolü üzerine derinlemesine düşünceler geliştirmiştir. Jane Avril'e duyduğu hayranlık, onun sanatsal üretimlerinde büyük bir etki yaratmış ve bu figür, Lautrec'in eserlerinde sadece estetik bir öge değil, aynı

zamanda toplumsal bir ikon haline gelmiştir. Bu eserler, sadece sanatsal bir ifade biçimi değil, toplumsal dönüşümün de bir parçası olmuştur. Litografi tekniğiyle ürettiği afişlerde Jane Avril figürünün nasıl betimlendiğini, estetik, toplumsal ve kültürel bağlamda incelemiştir. Elde edilen bulgular, Jane Avril'in Lautrec'in eserlerinde yalnızca estetik bir figür olarak değil, aynı zamanda dönemin eğlence kültürü, toplumsal cinsiyet rolleri ve tüketim dinamiklerini yansıtan çok katmanlı bir temsil olarak konumlandığını ortaya koymuştur. Lautrec'in litografilerinde Jane Avril figürünün bireysel kimliği ile toplumsal bağlam arasındaki ilişkiyi yapı, sanatçının özgün bakış açısını ve dönemin kültürel atmosferini eşzamanlı olarak yansıtmaktadır.

Lautrec'in sanatsal üretimleri, özellikle Paris'in 1890'lardaki gece hayatını ve bu dünyanın içinde şekillenen kadın kimliklerini görsel dile aktarmadaki başarısıyla dikkat çeker. Sanatçının Jane Avril'e olan ilgisi ve bu figürü merkezine alan eserleri, kadın temsillerinin o dönemin sanatsal ve toplumsal dinamikleriyle nasıl iç içe geçtiğini anlamak açısından önemli veriler sunmuştur. Bu yönüyle çalışma, yalnızca sanat tarihi bağlamında değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet çalışmaları ve görsel kültür analizleri açısından da özgün bir katkı sağlamaktadır. Litografi tekniğinin sağladığı olanaklar, Lautrec'in eserlerinde figür hareketliliği, duygusal ifade ve renk kullanımı açısından estetik bir yenilik getirmiştir. Bu teknik sayesinde afişler, yalnızca birer tanıtım aracı olmaktan çıkarak, modern sanatın öncülerinden biri hâline gelmiştir. Lautrec'in çalışmaları, grafik tasarımın temellerini atan ve sanat ile reklamcılık arasında köprü kuran önemli örnekler arasında yer alır. Bu durum, onun eserlerini hem sanatsal hem de tarihsel açıdan çok boyutlu olarak değerlendirmeyi gerekli kılar. Dönemin sosyal ve politik yapısı da bu bağlamda göz ardı edilmemelidir. 19. yüzyıl sonları, Fransız toplumunun modernleşme süreciyle birlikte büyük bir dönüşüm geçirdiği, sanayi devrimi sonrası kentleşmenin ve kitle iletişim araçlarının yaygınlaştığı bir dönemdir. Bu bağlamda, Lautrec'in litografileri, yalnızca bireysel bir sanatçının ürünleri değil, aynı zamanda modern toplumun ve kitlesel görsel kültürün ilk örneklerinden biri olarak değerlendirilebilir. Afişlerin kamusal alanda sergilenmesi, sanatı elit çevrelerin dışına taşıyarak daha geniş kitlelere ulaşmasını sağlamıştır. Jane Avril'in bu afişlerdeki temsili ise hem bireysel bir figürün ikonlaşması hem de kadının modern kentteki görünürlüğüne artması açısından dikkate değerdir.

Araştırmanın bulguları, sanatçının figür temsillerinin sadece biçimsel değil, aynı zamanda simgesel ve toplumsal bir içeriğe sahip olduğunu göstermiştir. Lautrec'in Jane Avril'i betimleme biçimi, geleneksel kadın imgesine alternatif bir duruş sunarken, aynı zamanda bireysel özgünlüğü ve sahne kimliğini yücelten bir bakış açısını da beraberinde getirir. Gelecekteki çalışmalar, Lautrec'in eserlerinde kadın figürlerinin ele alınışını daha geniş bir bağlamda inceleyebilir. Örneğin, onun farklı sosyal sınıflardan gelen kadın figürlerini betimleme biçimi, dönemin sınıf dinamikleri ve toplumsal eşitsizlikleriyle ilişkili olarak analiz edilebilir. Ayrıca, litografi tekniğinin sanatsal ifade biçimlerine etkisi, diğer sanatçılarla karşılaştırmalı bir şekilde ele alınabilir. Lautrec'in Jane Avril'e olan hayranlığı ve bu hayranlığın sanatsal üretimlerine etkisi, yalnızca bir sanatçı-figür ilişkisi üzerinden değil, aynı zamanda sanatın bireyler ve toplumlar üzerindeki dönüştürücü etkisini anlamak için de değerlidir. Bu, Lautrec'in mirasının sadece estetik bir katkı olarak değil, aynı zamanda dönemin toplumsal ve kültürel dokusunu anlamamıza olanak tanıyan bir pencere olarak ele alınmasını sağlayacaktır. Lautrec'in eserleri, sanatın ticari alanla birleştiği noktada kültürel bir ikona dönüşerek toplumsal değişimlerle ilişkilendirilmiştir. Gelecekteki analizlerde, Lautrec'in kadın figürleri ve litografi tekniğinin sanatsal ifadeye katkısı daha geniş bir bağlamda değerlendirilebilir.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Çalışma tek yazarlı olarak gerçekleştirilmiştir. Sorumlu yazar %100 oranında katkı sağlamıştır.

Çatışma Beyanı

Herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Etik Kurul Beyanı

Etik kurul onayı gerektiren bir çalışma değildir.

KAYNAKÇA

- Arnold, M. (1997). *Henri de Toulouse-Lautrec 1864-1901: Yaşam denen tiyatro*. ABC Kitabevi.
- Ayaydın, A. (2015). Art Nouveau akımına 21. yüzyıl perspektifinden bir bakış. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(6), 59-73. <https://doi.org/10.7816/ulakbilge-03-06-03>
- Barnet, S. (2010). *Sanat hakkında yazma rehberi* (T. Öztürk, Çev.). Pearson. (İlk eser 1981'de yayımlandı)
- Becer, E. (2015). *İletişim ve grafik tasarım*. Dost Kitabevi.
- Bell, J. (2009). *Sanatın yeni tarihi*. NTV Yayınları.
- Bocquillion, M. F. (2005). *Empresyonizm*. Dost Kitabevi.
- Boggs, J. S. (1988). *Henri de Toulouse-Lautrec* [Sergi kataloğu]. The Art Institute of Chicago.
- Boyle, B. M. (2021). *Henri de Toulouse-Lautrec, Jane Avril looking at a proof, 1893*. The Nelson-Atkins Museum of Art. <https://doi.org/10.37764/78973.5732>
- British Museum. (1978). *Manet'den Toulouse-Lautrec'e* [Sergi kataloğu, cat. 93]. British Museum Publications. [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jane_Avril_\(BM_1924.1010.1_3\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jane_Avril_(BM_1924.1010.1_3).jpg) (17.05.2025).
- Chapin, M. W. (2012). *Toulouse-Lautrec and Jane Avril* [Review of *Toulouse-Lautrec and Jane Avril: Beyond the Moulin Rouge*]. 19thc Artworldwide. <https://www.19thc-artworldwide.org/spring12/toulouse-lautrec-and-jane-avril-beyond-the-moulin-rouge> (17.10.2024).
- Freches, C. (1994). *Toulouse Lautrec: Scenes of the Night*. H. N. Abrams. <https://archive.org/details/toulouselautrecs0000frec> (18.10.2024).
- Geçen, F., & Yazan, T. (2019). Henri De Toulouse-Lautrec'in afiş tasarımlarında resim ve tipografi ilişkisi. *SETSCI Conference Proceedings*, 4(7), 66-71.
- Gombrich, E. H. (2011). *Sanatın öyküsü*. Remzi Kitabevi.
- Keskin, İ. (2017). 1831-1920 yılları arasındaki Türkiye'deki litografi (taşbaskı) sanatı. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, (38), 9-20.
- Kırca, M. (2024). Grafik tasarım ve endüstri işbirliğinin dönüşümü. *Bodrum Journal of Art and Design*, 3(1), 41-55. <https://doi.org/10.58850/bodrum.1381690>
- Korudağ, M. (2020). *Figüratif resimde stilizasyon deformasyon ve soyutlama* [Yüksek Lisans Tezi, Yakınoğlu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sanat ve Tasarım Anasanat Dalı].
- Özpolat, K., Erciş, M. A. D. (2023). Çağdaş resim ve afiş sanatına Henri'de Toulse Lautrec'in etkileri. *Academic Social Resources Journal*, 8(49), 2684-2691. <https://doi.org/10.29228/ASRJOURNAL.69698>
- Panofsky, E. (1939). *İkonografi ve ikonoloji: Rönesans sanatı üzerine incelemeler* (S. Yüce, Çev.). Oxford University Press.
- Taşçıoğlu, M., & Siretli, A. (2017). Grafik tasarımda litografinin yeri ve Henri De Toulouse-Lautrec'in afiş tasarımları. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, (18), 187-202.
- Thomson, R. (1994). *Toulouse-Lautrec*. Phaidon Press.
- Turani, A. (2010). *Dünya sanat tarihi*. Remzi Kitabevi.
- Türk Dil Kurumu (TDK). (t.y.). *Figür*. *Güncel Türkçe Sözlük* içinde. <https://sozluk.gov.tr> (15.01.2025).
- Türk Dil Kurumu (TDK). (t.y.). *Litografi*. *Güncel Türkçe Sözlük* içinde. <https://sozluk.gov.tr> (15.01.2025).
- Uzun, E. (2019). Özgün baskı resim teknikleri ve reklam ilişkisi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (37), 609-620.
- Weisberg, G. P. (2012). *Toulouse-Lautrec and Jane Avril, Beyond the Moulin Rouge*. 19th Art World Wide. <https://www.19thc-artworldwide.org/spring12/toulouse-lautrec-and-jane-avril-beyond-the-moulin-rouge> (17.10.2024).

Görsel Kaynakçası

Görsel 1: Lautrec at the St. James. (t.y.). *Henri de Toulouse-Lautrec*. Lautrec at the St. James. <https://www.lautrecatthestjames.com/henri-de-toulouse-lautrec> (10.10.2024).

Görsel 2: Bayar, M. (2021). *Grafik tasarım rehberi*, (s. 16). Kodlar Yayınları.

Görsel 3: Castleman, R., & Wittrock, W. (1985). *Henri de Toulouse-Lautrec: Images of the 1890s*. The Museum of Modern Art. [https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Dosya:Lautrec_la_troupe_de_mlle_eglantine_\(poster\)_1895-6.jpg](https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Dosya:Lautrec_la_troupe_de_mlle_eglantine_(poster)_1895-6.jpg) (17.10.2024).

Görsel 4: L'Estampe originale. (2024, 9 Temmuz). In Wikipedia. https://fr.wikipedia.org/wiki/L%27Estampe_originale

Görsel 5: Arnold, M. (1997). *Henri De Toulouse-Lautrec 1864-1901: Yaşam denen tiyatro*. ABC Kitabevi.

Görsel 6: Messy Nussy Chic. (2022, Temmuz 13). *Jane, the Strange One: Avril, poster child of the Moulin Rouge*. Messy Nussy Chic. <https://www.messynussychic.com/2022/07/13/jane-the-strange-one-avril-poster-child-of-the-moulin-rouge/> (10.11.2024).

Görsel 7: Alamy. (t.y.). *Henri de Toulouse-Lautrec (French, 1864-1901), Jane Avril, 1893, lithograph in black on velin paper*. Alamy. <https://www.alamy.com/stock-photo-henri-de-toulouse-lautrec-french-1864-1901-jane-avril-1893-lithograph-77358502.html> (17.05.2025).